

Carl Bildt: Sommartal 1997

Talare
Carl Bildt
Partiledare, Moderaterna

Datum
26 juli 1997

Plats
Grisslehamn

Under mer än två år har jag varit borta från den aktiva politiken i Sverige - om än icke från våra traditionella sommarmöten här på hamnplanen i Grisslehamn.

I början av juni 1995 accepterade jag att bli den Europeiska Unionens representant i konflikten i Bosnien med uppdraget att försöka att skapa förutsättningar för fred. I december samma år accepterade jag det internationella uppdraget som samordnare av ansträngningarna att börja att genomföra det sannolikt mest ambitiösa fredsavtalet i modern tid.

Och i slutet av juni i år - för lite mer än en månad sedan - lämnade jag över till min efterträdare Carlos Westendorp att under detta och det kommande året fullfölja det arbete som påbörjats.

Det har förvisso varit två intensiva och krävande år. Med snabbare scenväxlingar och större utmaningar än vad jag trodde var möjligt. Med stora krav på både engagemang och distans.

Här och nu är inte platsen att sammanfatta det jag varit med om under dessa två år.

Från brinnande och brutalt krig till begynnande om än bräcklig fred. Med krigets lidande och hatets barbari. Med arbetet att återuppbygga byggnader som förstörts - det är det enkla - men också människor som fått sitt inre och kanske hela sitt liv krossat och förstört.

Jag hoppas att min tid kommer att räcka till för att mer sammanhängande sammanfatta och föra ut lite av det jag tror att vi alla måste lära av det som hänt.

Om att freden i vår tid tyvärr inte är självklar. Om hur viktigt samarbetet mellan nationer och stater är för att möta misstron, hatet och riskerna för konflikter.

Om nationalismens draksådd och det europeiska samarbetets nödvändighet.
Om vikten av förståelse och tolerans och hänsynstagande mellan individer,
mellan kulturer, mellan religioner, mellan nationer.

Och detta berör också oss.

Vår svenska sommar gör oss inte mindre till en del av en värld stadd i
förändring. Där möjligheterna är större än kanske någonsin tidigare i
mänsklighetens historia. Men där vi inte har rätt att blunda för de mörka
sidorna, att försumma de faror dessa innebär och att möta dem med mod och
viljestyrka och vision.

Två år av bortavaro har för min del varit både bra och dålig.

Dålig i den meningen att det finns mycket som hänt som jag självfallet inte haft
möjlighet att följa i detalj. Jag känner fortfarande regeringsledamöterna i
Bosnien bättre än regeringsledamöterna i Sverige.

Bra i den meningen att man får distans och man får perspektiv. Ser Sverige med
lite andra ögon. Ser politiken här hemma på det sätt som kanske den vanlige
medborgaren och den vanlige väljaren ser den när den flimrar förbi på TV-rutan
eller i tidningsrubrikerna.

Sverige är - det vet vi alla - ett bra land att leva och att bo i. Vi har mycket att
vara stolta över. Vi har mycket att bygga vidare på.

Men Sverige är också - det vet allt fler - ett land som skulle kunna - som kan -
bättre.

Där det ibland tittas för mycket bakåt och för lite framåt. Där låsningen till det
som var ofta bromsar det som skulle kunna komma.

Vi lever i en tid av hisnande förändringar. Frihetsrevolutionen runt om i
världen. En teknisk och vetenskaplig utveckling utan historisk motsvarighet. En
global frigörelse - ekonomisk och politisk - som i grunden förändrar
förutsättningarna för oss som individer, som familjer, som nationer.

Och dessa förändringar påverkar också politiken. Dess uppgifter. Dess

möjligheter. Dess roll.

Politiken är inte allt i ett samhälle. Långt därifrån. Och det skall vi vara tacksamma för.

Men politiken är viktig, ibland t o m avgörande, för våra möjligheter att utvecklas och att leva och att känna trygghet inför framtiden. Den sätter ramar och anger villkor. Den öppnar möjligheter, och den försöker att stänga ute faror.

Det är kvaliteten på politiken - icke alls dess kvantitet - som i mångt och mycket avgör ett lands och en nations möjlighet att utvecklas.

Det har under ett antal år funnits en tendens att säga att felet med samhället är att det är för mycket politik, och att om bara politiken begränsas kommer allt att med automatik bli bättre.

Men det är en för enkel syn. Förvisso är avreglering, decentralisering, liberalisering och privatisering nyckelord världen över. Och Sverige har fortfarande mycket att göra i de avseendena.

Men samtidigt: inget civiliserat och bra samhälle kan fungera utan en stat som sätter ramar, som skapar förutsättningar, och som också har ett grundläggande ansvar för den sociala trygghet och den sociala sammanhållning som vi alla ser som naturlig och självklar.

Förr var det politikens kvantitet som stod i centrum. Ju mer politik, desto bättre, sade ständigt kollektivisterna. Ju mindre politik, desto bättre, sade andra.

Jag är övertygad om att det utvecklingsskede vi nu befinner oss mitt uppe i gör politiken - dess kvalitet, dess inriktning, dess vision - än viktigare än vad den varit tidigare.

Det har att göra med omvandlingen. Med att det nu ställs nya krav. Och öppnas upp nya möjligheter. Med att det som gällde i går inte nödvändigtvis gäller i morgon.

Med att politiken har att välja mellan att vara ett drivankare som bromsar eller

spjutspets som skapar förutsättningar. Och att det valet har en alldeles avgörande betydelse för hur samhället i dess helhet utvecklas.

Mycket av vår politiska debatt förs i termer som är alldeles för kortsiktiga och alldeles för inriktade på vad jag kallar sällskapsspelet för att vara särskilt relevant i detta avseende.

Och jag förstår att många ibland uppfattar detta som tjafs och gräl. Att media dessutom med stor förkärlek vill kalla minsta antydning till olika uppfattningar för "gräl", och inte sällan tycker att det är enklast att framställa allt som omväxlande en skönhetstävling eller en gyttjebrottning mellan olika personer gör nu inte saken så mycket bättre.

Visst förekommer det både gräl och tjafs. Men det är inte detta som är det viktiga eller det avgörande eller det dominerande.

Det viktiga är dialogen om hur vi skall skapa bästa möjliga förutsättningar för framtiden. Gårdagen ligger bakom oss. Dagen ligger ofta bortom våra möjligheter att påverka. Men framtidens förutsättningar kan och måste vi försöka att påverka.

Och det måste utgå både från de problem vi har och de möjligheter som denna framtid kan komma att innebära.

Låt oss gå tillbaka till början av 1990-talet.

Sverige gick in i 1990-talet med betydande problem. Politiken var ur led. Samhällsutvecklingen höll på att bryta andra banor. Vi anade konturerna av det globala systemskiftet, men vi saknade ofta förmågan att översätta det till vår egen verklighet.

Sedan minst två decennier hade Sverige tydligt släpat efter utvecklingen i andra motsvarande länder. Vi kunde fortfarande leva hyggligt på gamla lagrar, men det gnisslade betänkligt.

Tydligast var detta på det ekonomiska området.

Tillväxten var knackig. Kostnadsproblemen i grunden olösta. Skattesystemet

perverst. Välfärdssystemen allt mer krackelerade. Utanförskapet i Europa allt mer plågsamt. Politikens kortsiktighet allt mer hindrande.

Snabbt går nu 1990-talet mot sitt slut. Och vi kommer att gå in inte bara i ett nytt decennium och ett nytt århundrade utan i ett nytt årtusende. Vi kommer med den långa blicken att spana både bakåt och framåt i tiden.

Vad har då Sverige gjort under detta 1990-talet för att komma på bättre fot med framtiden?

En del.

Vi valde medlemskapet i stället för utanförskapet i Europa. Vi har satt i grunden europeiska krav på vår ekonomiska utveckling och politik. Vi lyckades få till stånd en långsiktig reformering av pensionssystemet. Vi har förändrat spelreglerna för politiken till det radikalt bättre genom längre mandatperiod och ett i grunden förändrat budgetsystem. Vi har öppnat upp det politiska livet och samhället i övrigt för kvinnor på ett sätt som inte var fallet för ett decennium sedan.

Och kring allt detta har det dessutom - inte utan vedermodor - etablerats ett brett politiskt samförstånd. Detta är beständigt. Det är bra.

Men samtidigt är det uppenbart att agendan för 1990-talet aldrig blev fullbordad.

Ambitionen att vi genom reformer successivt skulle komma upp i en tillväxt först i nivå med andra europeiska länder och därefter tydligt över har inte lyckats. Vi ligger efter - och kommer enligt prognoserna att fortsätta att göra det årtiondet ut.

Det perversa skattesystemet reformerades - varefter reformen förfuskades och försvann.

Förutsättningarna för företagande - och därmed för nya riktiga jobb - har förbättrats och försämrats om varandra på ett sätt som mest lämnar osäkerhet kvar. Men massarbetslösheten är ett så tydligt tecken att mer inte skulle behövas på att det fortfarande inte är vad det borde vara.

Och det är detta tillsammans som ger dagens situation: färre har jobb, färre kan leva på sin lön och fler är beroende av bidrag för att klara sig och sin familj inför framtiden.

Det är en utveckling som måste oroa - och som måste vändas. En utveckling som är socialt farlig och ekonomiskt ohållbar. Som bäddar för djupare samhällskriser på andra sidan år 2000.

1990 och 1991 kom arbetslösheten på allvar till Sverige. Vi fick kvittot på 1980-talets misslyckande i massarbetslösheten.

Till vilken lades den europeiska krisen i början av decenniet. Och våra extremt konjunktur känsliga statsfinanser med deras sedan decennier belagda förmåga att åka berg- och dalbana med en ständigt allt högre skuldsättning som resultat.

Tre slutsatser var alldeles nödvändiga efter detta.

Den första var den grundläggande inriktningen av den ekonomiska politiken. Det fanns inte längre någon tredje väg. Inflationbekämpningen var alldeles avgörande. Annars var risken för räntedöd överhängande.

Den andra var behovet av ett företagareklimat i toppklass för att skapa förutsättningar för nya och riktiga jobb. Detta var - det var alla ense om i ord - den enda vägen ut ur massarbetslösheten.

Och det tredje var att sätta statsfinanserna på sundare fot. Att stoppa den eviga berg- och dalbanan. Att anpassa utgifterna till ett rimligt skattetryck och ett rimligt skattesystem.

Ser vi tillbaka, kan vi konstatera att delar av detta skett, men att tyvärr det viktigaste återstår.

Inflationbekämpningen har lyckats. Inte så att vi inte fortsatt måste vara vaksamma. Men som stort problem i samhällsekonomin står prisstegringarna inte längre på dagordningen.

Det är delvis ett resultat av att man globalt lyckats med denna uppgift. Men det

är också ett resultat av ett gradvis framväxande nationellt samförstånd om vikten av detta. Och därmed har också möjliggjorts att räntorna i Sverige i betydande grad har kunnat följa med den internationella trenden nedåt.

Det är ett viktigt resultat.

Att sätta statsfinanserna på sundare fot är en uppgift som alls inte är fullbordad.

Det har varit mycket mer av skattehöjningar än vad det har varit av besparingar. Det är inte långsiktigt hållbart. Och det finns tyvärr fortfarande ett stort frågetecken kring frågan om vi är ute ur de senaste tre decenniernas berg- och dalbana där det några år går sämre än alla prognoser för att därefter några år gå bättre än alla prognoser för att därefter åter gå sämre än alla prognoser.

Men den avgörande uppgift som återstår - och som måste stå i framtidspolitikens centrum - är uppgiften att skapa förutsättningar för nya och riktiga jobb på bredden av vårt samhälle och på bredden av vår ekonomi.

Detta är Alpha och Omega under de kommande åren.

Det är skrämmande att konstatera att antalet jobb i Sverige i dag är färre än vad de varit på mer än 20 år. Och vi är avsevärt fler svenskar nu än vi var då.

Det är alldeles självklart att detta medför allt mer påtagliga påfrestningar.

Socialt. Inte minst unga människor som känner sig utestängda.

Och ekonomiskt. Hur skall morgondagens trygghet kunna finansieras? Hur skall det fungera när allt färre i framtiden förväntas försörja allt fler?

Den globala omvandlingen och den snabba utvecklingen av informationssamhället skapar varje dygn tiotusentals och åter tiotusentals nya riktiga jobb runt om i världen. Det är en farlig myt att det är brist på arbete och att det är brist på möjligheter. Det är precis tvärt om.

Men problemet är att detta i hög grad förefaller att gå Sverige - och även en del andra europeiska länder - förbi. Vi sitter fast i en massarbetslöshet som kommer att tynga oss allt mer och allt mer och allt mer under kommande år.

Det återstår i dag 421 dagar till valet i september nästa år. Och det är i dag 888 dagar intill dess att det gamla seklet lämnar över till det nya.

Valet ligger - bildligt talat - halvvägs till framtiden. Och det är på det sättet jag tror att vi också skall se det.

Och från dagen för sekelskiftet - den nya tiden - går det 366 dagar intill dess att Sverige för första gången tar över ansvaret för ordförandeskapet i den Europeiska Unionen som då förhoppningsvis står på randen av att bli än bredare, än starkare och än viktigare.

Alla dessa dagar måste gå i förnyelse- och i reformpolitikens tecken. Vi måste nu göra det som vi redan borde ha gjort. Och vi måste rätt tyda tidens tecken för att kunna utnyttja alla framtidens möjligheter.

Inför valet måste vi ange färdriktningen, vägen, visionen. Efter valet måste vi omedelbart börja att genomföra det som skall ske. Och när vi tar över det europeiska ansvaret skall vi vara en nation i framkanten av den förnyelse och den förändring som måste komma i Europa i dess helhet. Då skall man genom Europa och i världen kunna tala om en ny svensk framtidsmodell.

Jag tror att vi omedelbart behöver tre stora reformer.

En skattereform. En företagandereform. En välfärdsreform. Och tillsammans är de avgörande byggstenar i denna förnyelse- och framtidsstrategi för Sverige.

Var och en av dessa reformer kräver framtidsperspektiv och förankring. Var och en av dem kräver den allians för förnyelse som jag har talat om tidigare men som i dag framstår som än mer angelägen och än mer nödvändig.

Skattereformen först.

I början av 1990-talet genomfördes den skattereform som då beskrevs som "århundradets skattereform".

Inkomstskatterna sänktes. Nio av tio heltidsarbetande skulle bara betala kommunalskatt på ca 30%. Och ingen skulle behöva betala mer än hälften av en

inkomstökning i skatt.

Och för att bidra till att finansiera detta höjdes skatt på i stort sett allting annat som det över huvud taget var möjligt att beskatta. Boende. Biobesök. Bensin. Blöjor. Allt. Mer skatt. Dyrare.

Det som hänt sedan dess är att den skattereformen förfuskats, förstörts och försvunnit.

Inte skattehöjningarna. De ligger förvisso kvar. Och skruvas allt hårdare.

Var och en som hade planer på att inleda semestern med en rejäl bilresa fick vid bensinstationen nogsamt erfara den saken. Snart tar de väl 500 kr bara för att komma in på stationen. Och olja kommer snart på allvar att göra skäl för beteckningen svart guld.

Inkomstskatterna - de som inte skulle höjas - har höjts och höjts, allra mest under de senaste åren. I dag är vi på väg mot en situation där snart varannan heltidsarbetande hamnar i den högsta skatteklassen, och där toppen där alls icke är 50% utan snart 60%. Och nästa år höjs inkomstskatten igen.

Och den som trodde att detta skett genom att man klämt åt de s k rika - det brukar ju heta så - har nog anledning att gnugga sig i ögonen. Det är låg- och medelinkomsttagarna som fått bära de tyngsta bördorna av de höjda skatterna.

Fakta är följande:

Låginkomsttagare i Sverige betalar i dag mer i skatt än vad de någonsin gjort och mer i skatt än vad de gör i något annat europeiskt land.

Rättfärdigt eller ej - sådan är den osminkade verkligheten.

Detta får i dag än mer orimliga effekter än vad det gjorde i början av 1990-talet. Därför att behovet av ekonomisk förändring och ekonomisk omvandling är större. Därför att det är än viktigare att individer och familjer får jobb och att de känner att de kan leva på sin lön.

Vi ser spegelbilden av de färre jobben och de högre skatterna i de ökande

bidragen.

Aldrig förr har så många i Sverige varit beroende av socialbidrag som nu. Ett allt mer välmående samhälle borde vara ett samhälle där färre - inte fler - är beroende av denna typ av bidrag. Men hos oss det tvärt om. Bidragsberoendet bara ökar och ökar och ökar.

Och utvecklingen kan inte längre skyllas på att invandringen eller dess ökning. Under de senaste två åren har den ju minskat påtagligt.

Speciellt alarmerande är det när man ser hur många unga människor som tidigt tvingas in i bidragsberoende, som upplever det som naturligt och som sedan saknar förmågan - ibland kanske också viljan - att ta sig ur det.

Omkring en tredjedel av ungdomar som i dag är mellan 20 och 25 år har redan erfarenhet av hur det är att gå på socialbidrag.

Vad blir det för samhälle av detta?

Utvecklingen måste vändas. För samhällets i dess helhet skull. Men inte minst för de enskilda människornas skull. Ty den som tvingas till bidrag är inte fri.

Låt oss ge dem möjligheten till frihet.

Skattereformen och företagandereformen måste gå hand i hand.

Det första skall syfta till att som ett första steg uppfylla det som lovades för snart ett decennium sedan vad gäller inkomstskatterna. Det är alls icke orimligt. Ett löfte är ett löfte.

Och ett från 1990 knappast mindre värt än ett från 1980.

Och skall dessutom syfta till ett successivt sänkt skattetryck. Om att det vore bra är i dag i stort sett alla ense om.

Företagandereformen skall syfta till att ge oss Europas bästa företagandeklimat.

Bättre än Irland. Bättre än Holland. Bättre än Storbritannien. Bättre än Finland.

Varför skall vi acceptera att vara sämre? Varför skall vi acceptera att de nya jobben går just oss förbi?

Hade Sverige bara varit mindre än hälften så framgångsrikt med att få utländska investeringar som man varit i Storbritannien hade vi inte haft någon arbetslöshet alls i dag.

Det borde gå att nå bred politisk enighet om en målsättning som denna på en bred företagandereform.

En och annan helig ko måste alldeles säkert offras.

Inte minst när det gäller vår ålderdomliga syn på en stel och reglerad arbetsmarknaden och när det gäller tron att höga skatter på företagande och på kapital på något sätt skulle vara rättvist.

Och självklart måste vi vara med i en stabil och gemensam europeisk valuta. Det är inte valutahandel som skall vara framtidsjobbet i Sverige.

Vi måste inse att arbetet för att skapa förutsättningar för de nya jobben också i Sverige är en överordnad fråga. Och kunna dra konsekvenserna av detta.

Till skattereformen och företagandereformen måste så läggas en genomgripande välfärdsreform.

I dag har vi en situation där allt fler tror allt mindre på våra allt större välfärdssystem. Man vågar helt enkelt inte lita på att det kommer att finnas trygga pensioner, en bra sjukvård och anständig åldringsvård. Man är rädd för att skyddsnätet - dyrt som det är - håller på att brista. Det finns en smygande otrygghet rakt genom hela vårt samhälle när det gäller framtiden för sjuk- och åldringsvård.

Under 1990-talet har det - med undantag av pensionsreformen - varit ett klippande och klistrande i de olika systemen. Och vissa av dem - sjukförsäkringen och dess egenavgifter - har plötsligt förvandlats från sjukförsäkring till smygskattesystem.

Det är dags att se på möjligheterna till en genomgripande socialförsäkringsreform. Alla borde ha intresse av en sådan. Ingen borde omedelbart ställas vid sidan.

Och den skulle baseras på vår vilja - den tror jag finns! - att betala för det vi är säkra på att vi också kommer att få.

Jag tror att vi alla är beredda att betala för en bra sjukvård och en bra åldrvård och en bra grundläggande trygghet. Men vi vill veta att vi verkligen kan lita på att vi får det som vi eller våra anhöriga vill ha.

I dag är det tyvärr inte alltid fallet. I morgon måste vi kunna ändra på detta.

Skattereformen och företagandereformen och välfärdsreformen - socialförsäkringsreformen - borde många kunna vara med och utforma. Vi moderater gör inte anspråk på monopol på framtiden eller förnyelsen.

Vi vet dagens situation. Jobben är för få. Skatterna är för höga. Bidragsberoendet är för stort.

Då borde vi kunna få bred enighet om utgångspunkterna för de reformer som krävs:

Inkomstskatter år 2000 som de vi lovade för snart tio år sedan.

Europas bästa företagandeklimat.

Och trygghetssystem där vi betalar för det vi vill ha, och kan lita på att vi får det som vi betalat.

Detta borde vara basen. Sedan finns självfallet mycket mer som måste göras.

Varför har man t ex gett upp ambitionen om Europas bästa skola? Varför förefaller man att ha lagt ambitionerna när det gäller informationsteknologin på hyllan? Varför är det så svårt att få gehör för också grundläggande krav när det gäller lag och ordning?

Jag är övertygad om att de yttre förutsättningarna för vår utveckling kommer att

vara gynnsamma under den tid som ligger framför oss. En europeisk freds- och samarbetsordning växer fram. Och världsekonomin är bara vara i början av en närmast explosiv utvecklings- och omvandlingsperiod under de närmaste decennierna.

Det ger oss unikt goda möjligheter. Men det fordrar att vi inser de nya krav som ställs på politik och samhällsarbete.

Den internationella blicken. Kvalitetsmedvetandet. Förmågan till förändring och förnyelse. Och - viktigast av allt! - viljan och förmågan till ledarskap för framtiden.

Det är 421 dagar kvar till valet och 888 dagar kvar till vi går in i det nya årtusendet. Låt oss utnyttja dem väl.

Sverige kan bättre. Låt oss se till att Sverige också blir bättre.

Taggar

1990-tal, 1997, Man, Moderaterna, Politiska tal, Sommartal

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/carl-bildt-sommartal-1997>